

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.64.119-133>

УДК 72.03 (477.85/87)

Терлецька Христина Михайлівна

аспірант кафедри архітектури та будівництва

Університету короля Данила

м. Івано-Франківськ

khrystyna.m.terletska@ukd.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1800-5494>

Косьмій Михайло Михайлович

доктор архітектури, доцент

професор кафедри архітектури та будівництва

Університету короля Данила

м. Івано-Франківськ

mykhailo.kosmii@ukd.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-4823-5573>

ГЕНЕЗА ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПРИКАРПАТТЯ

Анотація: сьогодні відбувається активна інтеграція України до світового культурного простору, тому повноцінне та всебічне вивчення формування архітектурної спадщини Прикарпаття та її впливу на культурне середовище країни має велике державне значення. У статті опрацьовано архітектурну, краєзнавчу, історичну літературу, проаналізовано процес формування архітектури Прикарпаття у доісторичний (первісний), Стародавній, Середньовічний, Новий та Новітній періоди. У кожному із цих періодів ми виділили етапи, що пов'язані із важливими суспільно-політичними змінами на Прикарпатті, які є рушієм змін у архітектурі регіону. Визначено історичні передумови формування культурної спадщини Прикарпатського регіону від найдавнішого етапу до сьогодення, що включає еволюцію та розвиток суспільства й виникнення соціально-економічних відносин, виникнення таких складних політичних утворень, як Галицьке князівство, а згодом Галицько-Волинська держава, зміну релігії та розширення зовнішньо-економічних зв'язків, виникнення вогнепальної зброї й завоювання територій Прикарпаття Польщею, Австро-Угорщиною, Молдовою та вхід до складу СРСР.

Ключові слова: культурна спадщина; матеріальна та нематеріальна спадщина Прикарпаття; архітектурна спадщина.

Постановка проблеми. Архітектура Прикарпаття – це частина культурної спадщини України, що налічує 3944 об'єкти. З них пам'яток архітектури – 1443,

з яких 90 пам'яток національного значення та 193- місцевого. Формування архітектурної спадщини відбувається насамперед через історичні зміни у суспільстві. Кожне століття має свою особливу, характерну для певної доби архітектуру, формування якої залежало від низки історичних передумов. Очевидним є те, що для того, щоб їх узагальнити й визначити, як формувалась архітектура Прикарпаття, ми вдамося до вивчення історії та аналізу регіону від найдавніших часів до сьогодення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історію архітектури та культурної спадщини України досліджували видатні архітектори, мистецтвознавці, етнографи, краєзнавці та культурологи різних періодів. Одним із перших, хто історично описав Прикарпаття, був президент України, видатний громадський діяч та вчений – Михайло Грушевський [6]. Археологічно територію Прикарпаття розпочали вивчати із початку ХІХ століття І.І. Шараневич [24], М. Д. Драган [7]. Про архітектуру буковинських і галицьких земель писали Данило та Вадим Щербаківські. Останній описав світову архітектуру українською мовою, та значне місце у праці присвятив слов'янській архітектурі [25]. Історію формування архітектури Прикарпаття із 1950 до 2000 року вивчали: С.А. Таранушенко [18], В.Ю. Січинський [17], І.Р. Могитич [15], М.К. Каргер [14].

Сучасний етап досліджень про історію архітектури Прикарпатського краю визначають праці М. Ф. Котляра [13], Я. М. Тараса [19], Б. П. Томенчука [20], В. В. Грабовецького [5], В. М. Бурдуланюка [3], Г. М. Юрчишин [22], Ю. В. Лукомського [12] та інших. Г. М. Юрчишин у своїх працях зазначає важливість архітектурної спадщини: «Архітектура країни, певного регіону чи міста — це складна багатогранна сфера суспільної діяльності, яка є результатом багатовікової праці людства, котре акумулювало досягнення попередніх поколінь для створення сприятливого життєвого середовища і для сучасників, і для прийдешніх поколінь...»[22, с. 1].

Метою публікації є аналіз історичних періодів, визначення генези та передумов формування архітектурної спадщини Прикарпаття.

Цілі дослідження полягають у:

- 1) аналізі історичних періодів, етапів та виділенні передумов виникнення архітектури Прикарпаття;
- 2) систематизації розвитку культурної спадщини від найдавніших часів до сьогодення.

Основна частина. Прикарпатський край багатий на культурну спадщину. Кожне село чи місто славиться значною кількістю культурних пам'яток матеріальної та нематеріальної культури, що сформувались впродовж багатовікової історії нашої держави.

Культурна спадщина Прикарпаття – це те, що успадкували сучасники протягом періоду виникнення й життя первісних слов'ян на теренах західних земель, розквіту Галицького князівства та сьогодення. Задля більш предметного дослідження культурну спадщину поділимо на два типи: *матеріальну та нематеріальну*. *Матеріальна культурна спадщина* – це архітектура, монументальне мистецтво, пам'ятки історії та археології й ті природні об'єкти, що пов'язані із ними. Сюди теж належать книги, рукописи, архівні матеріали, які мають історичне, етнографічне чи наукове значення. Визначні історичні місця - це теж пам'ятки матеріальної культури.

Нематеріальна культурна спадщина – це все те, що є носієм культурної пам'яті та передається з покоління в покоління й застосовується сучасниками для збереження та демонстрування. До нематеріальної культури ми відносимо ремесла, знання, навички й вміння пращурів, обряди, традиції, звичаї, свята та форми їх святкувань, а також форми їх показу, як-от: мова, танці, спів чи народний театр. Матеріальна та нематеріальна культурна спадщина взаємопов'язані, адже вони є важливим елементом праісторії українського народу.

Архітектурна спадщина – це частина культурної спадщини, до її матеріальної частини зараховують будівлі, споруди, антропогенні ландшафти, визначні пам'ятки та монументальне мистецтво, до нематеріальної - досвід, концепції, ідеї та погляди, що зафіксовані у будь-якій формі. У Законі України «Про охорону культурної спадщини» читаємо: «У вузькому розумінні архітектурна спадщина — це сукупність пам'яток та об'єктів нерухомої культурної спадщини за видом «архітектура» [23].

У період Незалежності держави з'являються багато історико-красознавчих праць з історії міст і сіл Прикарпаття, звідти можемо дізнатись про формування архітектури регіону. Історично ми можемо виділити *чотири* періоди у формуванні архітектури на Прикарпатті від найпростішого до новітнього. Періодизація формування архітектури у світовому контексті така:

- 1) доісторична (первісна) архітектура;
- 2) стародавня (антична) архітектура;
- 3) середньовічна архітектура;
- 4) архітектура Нового часу.

Однак наша українська історія включає декілька особливих для нас етапів, які ми виокремили у дослідженні.

Доісторичний (первісний) період - (до I тис. до н.е). Сюди належать такі історичні періоди: *палеоліт, мезоліт і неоліт, епоха бронзи, залізна доба*. Спільними рисами для цих етапів є використання кам'яних знарядь праці, виникнення найпростішого типу поселень та швидка еволюція від примітивних

знарядь праці, курганового і напівземляного типу поселень до розвинутіших форм наземного житла із дерева та глини, використання міді, а згодом заліза.

Прадавні поселення сформувались на території села Буківна, згодом по берегу Дністра знайдено близько 30 поселень, що простягались до села Незвиська. Прадавні мисливські поселення були й на території теперішніх населених пунктів: Старуні, Старого Лисця та Івано-Франківська [5]

У первісному періоді виділяємо також трипільську культуру Прикарпаття. На Прикарпатті виявлено біля 300 різних пам'яток цієї культури. Житло трипільців наземне, виплетене із прутів та глини, що має витягнуту форму з окремими секціями (Рис 1). Знаряддя та посуд здебільшого мідний, крем'яний, керамічний, однак використовується ще й кістяний.

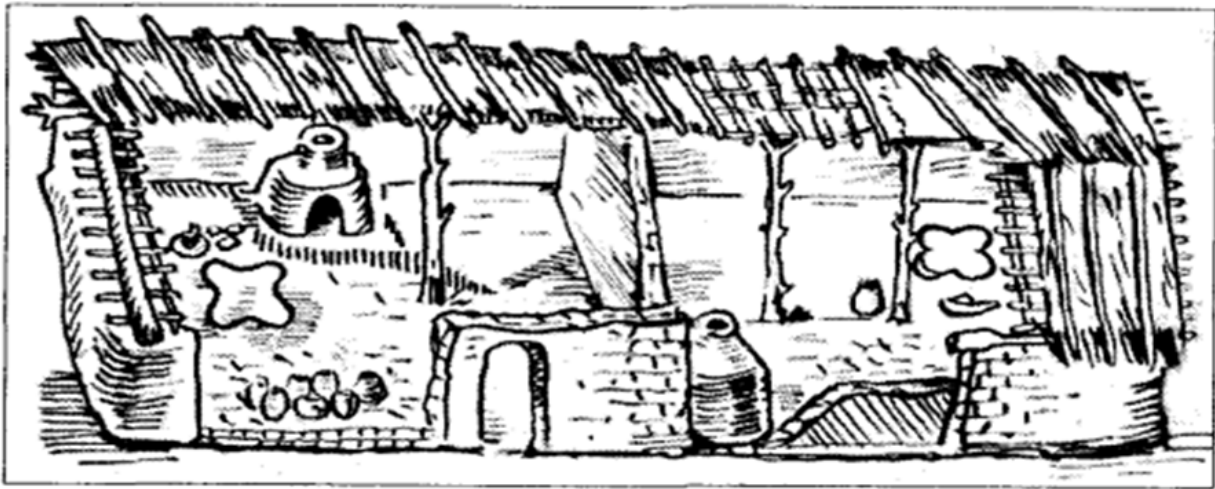

Рис. 1 – Макет реконструкції житла Прикарпатських трипільців

Бронзовий етап. У побуті активно використовують бронзові предмети бронзову зброю і золоті речі, цей етап свідчить про високий розвиток ремесла на Прикарпаття, понад 115 пам'яток бронзової доби знайдено на Тлумаччині, Городенківщині та Рогатинщині. Тут із середини першого тисячоліття нашої ери виникають східнослов'янські племена. [3]

Стародавній період (середина VII ст. до н. е. – кін. VIII ст. н. е.) у контексті української історії ми виділили слов'янський етап та етап Прикарпатських градів. *Східнослов'янський етап* – племена антів та білих хорватів, а згодом тиверців, що почали заселяти передгірські райони Карпат – Косівщину, Коломийщину та Надвірнянщину. Цікавою є «черняхівська культура», їхні поселення розташовувались у Бовшеві, Дем'янові, Незвиську. Житло населення було невелике дерев'яне і напівземляне, до нашого часу збережено тільки їх нижня частина, проте поселенці будували біля основного приміщення 2-3 господарські споруди. Система розселення свідчить про те, що саме «черняхівська культура» є пракультурою, від якої походять слов'яни. В. Д.

Баран у монографії «Черняхівська культура» доводить: «...що ці культури стали носіями східнослов'янських племен краю» [1,с. 33].

Етап Прикарпатських градів. На цьому етапі трансформується архітектура стародавніх Прикарпатських міст. Перехід від побудови первісного городища до укріплених градів додало могутності для становлення Галицько-Волинського князівства (Рис 2.)

Рис. 2 – Реконструкція слов'янського граду в V ст.н.е.

Сліди деяких із городищ збереглися до сьогодні, наприклад: Галич, Крилос, Коломия, Червогород, Тисмениця. Прикарпатський археолог П.Томенчук виявив на території Прикарпаття сліди споруд у більш, як 60 населених пунктах [20], а М.Ф.Котляр заявив що «...формування основних волинських і галицьких міст припадає на другу половину XI - першу половину XII століть — в період економічного і політичного піднесення Галицького князівства» . [13,с.44].

Середньовічний період (початок IX ст.- кін. XV ст.) охоплює княжий етап та колонізацію Прикарпатських земель Річчю Посполитою. *Княжий етап* розпочинається із виникненням і розквітом Київської Русі, зокрема – на Прикарпатських землях Галицького, а згодом Галицько – Волинського князівства. Значна кількість науковців стверджують, що формування архітектури західноукраїнських земель розпочинається із періоду Галицького князівства. Саме у цей період виникають укріплені оборонні споруди міст та найстаріші сакральні споруди Прикарпаття. Успенський собор у Галичі в княжий період був головним собором Галицької Єпархії, вимуруваний із тесаного каменю, він став взірцем для формування стилю галицької білокам'яної архітектури, яка поєднала візантійські та європейські архітектурні традиції. Сьогодні фундамент храму визнаний об'єктом культурної спадщини національного значення (Рис.3).

Рис.3 – Фундамент Успенського собору в Галичі

Загальні риси для архітектури Прикарпаття княжого етапу такі: вплив західної архітектури; поєднання східного, візантійського, і західного, романського стилів; збереження візантійського типу забудови храмів. До наших днів зберігся храм Святого Пантелеймона, що знаходиться в селі Шевченкове. Його первісні мури, споруджені із тесаного каменю, збереглись до висоти будівлі попри три великі руйнації храму.

Етап колонізації Прикарпаття. Із початком XIV століття для Прикарпаття настали важкі часи. Як описує В. Щербаківський, «вага політичного, економічного і релігійного гніту тяжко відчувалася в душі вільнолюбивого народу...»[25,с.114]. Напад та завоювання частини земель Молдовою, Угорщиною, а згодом Польщею та Литвою завдали старій архітектурі непоправної шкоди. Саме на Прикарпатських землях польські магнати не дозволяли реставрувати культові храми, через що святині були повністю зруйновані.

Проте попри важкість економічного та політичного устрою Прикарпаття, відбувається його заселення та збільшення кількості нових поселень. Історико-політичні зміни на українських землях, які відійшли до складу Речі Посполитої започаткували процес утворення *західноєвропейської будівельної системи*. Всупереч небажанню реставрувати Прикарпатські храми влада змінювала традиції будівництва оборонних споруд, саме тоді відбувся перехід від системи дерев'яно-земляних оборонних укріплень до мурованих. Українська земля здавна захищала Європу від набігів турків та татар, саме тому оборонні споруди відігравали велике значення в житті Прикарпатського регіону. Швидка еволюція вогнепальної зброї стала рушієм для модернізації оборонних споруд.

Тому польські магнати запрошували для перебудови замків, міст, монастирів закордонних архітекторів. Прикладом такої модернізації є Галицький замок. Ще однією оборонною спорудою є Пнівський замок, що у давнину був найміцнішою оборонною спорудою Прикарпаття. На жаль, перебудови, зміна господарів, кліматичні умови та недбальство влади призвели до його занепаду. Унікальна архітектурна пам'ятка мурованого будівництва XV століття є храм Різдва Христового у Галичі. Найпершим українським храмом цієї доби, у якому об'єднано архітектуру княжої доби та готичних європейських традицій є церква Різдва Богородиці в Рогатині.

Новий час (поч. XVII ст. – поч. XX ст.) – включає етап визвольних повстань, а після першого поділу Речі Посполитої – приєднання Прикарпаття до Австро-Угорської імперії, а також міжвоєнний та післявоєнний етап та новітній етап.

Етап визвольних повстань. У цей час на Прикарпатті відбуваються селянські повстання для визволення регіону з-під польського гніту. Саме тоді було засновано Станіславів як місто-фортецю, разом із тим, відбувалась стрімка забудова містечка (таблиця 1) задля захисту від нападів орди. У 1662 році Станіславів здобув Магдебурзьке право[9].

Таблиця 1. – Пам'ятки архітектури національного значення у м. Івано - Франківськ (за період Польщі)

№п	Пам'ятка	Рік збудування	Категорія пам'ятки	Місце розташування
1	Вірменський костюл	1762	Національна	вул. Вірменська, 6
2	Пивоварний завод	1767	Національна	вул. Кардинала Любомира Гузара, 28, 49
3	Костюл Непорочного Зачаття Діви Марії	1672-1703	Національна	Майдан Шептицького, 8
4	Костюл єзуїтів	1753-1763	Національна	майдан Шептицького, 22
5	Палац Потоцьких	1672-1682	Місцева	вул. Шпитальна, 3

Стиль XVII століття визначається архітектурою пізнього бароко. Під впливом західних архітектурних традицій на Прикарпатті споруджували польські єзуїтські костюли та монастирі. Прикладом архітектури бароко на Прикарпатті є костюл Святого Антонія та монастир бернардинців в селі Гвіздець, спорудження якого відбулось у 1721 році. До пізнього бароко відносимо костюл святої Діви Марії (колегіата) та палац Потоцьких. Прикладом сакральної архітектури XVII століття Прикарпаття є Манявський

скит, визначний осередок духовності, культури і мистецтва Прикарпаття. Одним із перших костьолів, збудованих на Прикарпатті, був домініканський костьол, зведений в Коломиї. Проте через набіги турків та кримських татар собор був повністю знищений.

Попри значний вплив на архітектуру західних традицій на Прикарпатті будуються дерев'яні храми. Автохтонне населення Прикарпаття споруджувало із дерева не тільки храми, а й власні будинки та господарські споруди. Особливістю таких споруд було те, що майстри будували без єдиного цвяха та будь-якого креслення (Рис. 4).

Рис. 4 – Гуцульська хата-гражда

Австро-Угорський етап (середина XVIII ст. - початок XX ст.). Це період використання нових матеріалів у будівництві, таких, як бетон, залізобетон, залізо, завдяки чому будівлі Австро-Угорського періоду зберігаються й до сьогодні. Прикладами австрійського будівництва на Прикарпатті є мости віадуки у смт. Ворохта. Саме вони є туристичною принадою Прикарпаття (рисунок 5).

У Австро-Угорській імперії тоді відбувався стрімкий розвиток промисловості, а на Прикарпатті зростали обсяги вирубування лісів і постачання їх по всій імперії, тому потреба у постачанні сировини була вирішена шляхом будівництва вузькоколіїних залізниць. Деякі із них залишилися й до сьогодні, наприклад, Вигодська вузькоколіїна залізниця, що на теперішній час використовується як за призначенням, так і з туристичною метою (рисунок 6).

Під час Австро-Угорського періоду активно будувався сучасний Івано-Франківськ. У період з 1860 до 1914 року в містечку збудовано близько 400

будинків-кам'яниць австрійського типу, більшість з яких збереглись до сьогодні (Таблиця 2)

Рис 5. – Австрійські мости-віадуки у смт. Ворохта

Рис 6. – Вигодська вузькоколійна залізниця

Таблиця 2. – Пам'ятки архітектури у м. Івано-Франківськ (за період Австро-Угорської імперії)

№п	Пам'ятка	Рік збудування	Категорія пам'ятки	Місце розташування
1	Будинок військової адміністрації і гауптвахти	1827-1872	Місцева	вул. Галицька, 7А
2	Будинок римо-католицького Духовенства	1890	Місцева	вул. Галицька, 41
3	Бурса українського педагогічного товариства	1890	Місцева	вул. Ак. Гнатюка, 13
4	Будинок жіночої семирічної школи ім. королеви Софії	1895	Місцева	вул. С. Гординського, 10
5	Костьол «Аве Марія»	1904	Місцева	вул. С. Гординського, 20
6	Жіноча школа ім. королеви Ядвіги	1877	Місцева	вул. М. Грушевського, 16
7	Костьол єзуїтів	1895	Місцева	вул. Грюнвальдська, 1
8	Монастир єзуїтів	1895	Місцева	вул. Грюнвальдська, 3
9	Міські артилерійські казарми	1886	Місцева	вул. Є. Коновальця, 72, 72А
10	Австрійська дирекція залізниці	1894	Місцева	вул. Галицька, 2

Міжвоєнний етап (середина ХХ ст.) Під час війни багато архітектурних пам'яток було знищено, а після війни *Прикарпаття знову* потрапило під контроль Польщі. Архітектура польської України відзначалася сухим функціоналізмом. Місто Станіславів було зруйноване, а враховуючи те, що економічна ситуація була хитка, влада вирішила зводити будинки у стриманому стилі, які на фоні австрійських видавались аскетичними. Саме у міжвоєнний період було відновлено Станіславську ратушу, яка збудована у стилі ар-деко.

У важкий період між Першою і другою Світовою війною на Прикарпатті відбувається відбудова храмів, зокрема - архітектором Євгеном Нагірним. За його керівництва було споруджено такі дерев'яні церкви, що мали максимально наближений вигляд до зруйнованих: церква святої Параскеви в селі Фитьків, церква Воскресіння Господнього в Старих Богородчанах, церква святої Трійці в Косові, церква Введення Пресвятої Богородиці в селі Дубшари на Рожнятівщині (1924 р.)

Післявоєнна забудова (кінець ХХ ст.). Етап охоплює час після закінчення Другої світової війни. Ознаменувався пафосом перемоги, швидкою і помпезною забудівлею на початку 50 років та типовою і стандартною схемою побудови житлових масивів і громадських будівель у 60-70 роках. У 1955 році було видано указ про усунення надмірностей в архітектурі та створення індустріальної бази сучасного будівельного комплексу. Цей указ став початком побудови типових і стандартних будівель, що привело до появи «хрущовок». Архітектура Прикарпаття розвивалася на базі радянської архітектури, правова основа архітектури опиралась на стандарти СРСР. Проте попри заборони та репресії, на Прикарпатті зростає кількість відритих музеїв.

Новітній етап (початок ХХІ ст.). Період Незалежності України. Архітектура Прикарпаття стала різноманітною за формою та стилем. В Архітектурі появились світові напрямки такі, як постмодернізм і хай-тек. Сучасна архітектура Прикарпаття змінюється в часі та русі, що є позитивним явищем, адже звільнилась від нав'язливих типових стандартів. Архітектори мають можливість шукати нові художні образи та рішення, тим самим відроджувати національну культурну спадщину чи створювати нову.

Висновок. Історія формування та становлення архітектурної спадщини Прикарпаття охоплює великий проміжок часу від найдавнішого етапу і до сьогодення. Саме Прикарпаття посідає третє місце в Україні за кількістю пам'яток архітектури й містобудування, а це є чудовим фундаментом для розвитку туристичного потенціалу регіону задля його процвітання. Кожна місцевість Прикарпаття наповнена історичною пам'яттю та має велике історичне значення, однак не всі шедеври архітектури Прикарпаття

перебувають у хорошому стані. Проблему реконструкції архітектурних пам'яток Прикарпаття необхідно вирішувати негайно, адже ми ризикуємо занедбати те, що розповідає нам нашу історію та наше славетне походження.

Підсумовуючи вищесказане, можемо визначити історичні передумови, що вплинули на формування архітектури Прикарпаття:

- 1) еволюція та розвиток суспільства, перехід від найпримітивнішого до складнішого способу життя;
- 2) виникнення та використання в побуті заліза, використання зброї;
- 3) зародження суспільних відносин між племенами, відбуваються переміщення племен та війн між ними, що призвело до спорудження поселень-градів;
- 4) виникнення складного політичного утворення Галицько-Волинського князівства, де будівництво було невіддільною частиною життя народу;
- 5) єдина релігія, яка стала рушієм будівництва храмів;
- 6) колонізація, що вплинула на архітектурний стиль Прикарпаття;
- 7) набіги кримських татар та турків, що зумовили зміну в будівництві оборонних споруд;
- 8) виникнення та використання вогнепальної зброї;
- 9) вхід до складу Австро-Угорської імперії;
- 10) приєднання до СРСР.

Список джерел

1. Баран В.Д. Черняхівська культура. За матеріалами Верхнього Дністра та Західного Бугу. Київ: *Наукова думка*, 1981. 263 с.
2. Baracz S. Pamiatki miasta Stanislawowa / X. Sadok Baracz.- Lwow: W drukarni zakladu narod.im.Ossolinskich, 1858 – 191 с.
3. Бурдуланюк В.М Історія Прикарпаття в хронології. Події, факти, дати. Івано-Франківськ, 2004. 50 с.
4. Гаврилів Б. Прикарпаття в історико-краєзнавчих дослідженнях Івана Франка. Івано-Франківськ, 2000. 37 с.
5. Грабовецький В.В Ілюстрована історія Прикарпаття. Т. 1. Івано-Франківськ: *Нова Зоря*, 2002. 230 с.
6. Грушевський М.С. З історії релігійної думки на Україні. Київ: *Освіта*, 1992. 192 с.
7. Драган М., Пещанський. В., Свенціцький. І. Скит Манявський і Богородчанський іконостас. Жовква: *Друкарня ОО. Василян*, 1926. 28 с.
8. Ілюстрований словник архітектурних термінів: навчальний посібник. Львів: *Видавництво Львівської політехніки*, 2010. 180 с.
9. Kurjer Stanislawowski.-Nr.506 – 26 maja. – Stanislawow, 1895.

10. Крип'якевич І. У боротьбі з польським наступом. Львів: *Дзвін*, 1990. № 9. С. 93-104.
11. Лукомський Ю. Архітектурна спадщина давнього Галича. Галич. 1991, 38 с.
12. Лукомський Ю., Петрик В. Міста Галицького князівства XI-XIII ст. Львів: *Вісник ДУ «Львівська політехніка»*. 1999. № 379. С. 43-52.
13. Котляр М.Ф. Галицько-Волинський літопис. Київ. 1993.
14. Крагер М.К. История культуры Древней Руси. Москва, 1951. Т. 2.
15. Могитич І. Народна дерев'яна архітектура. Київ: *Техніка*, 2003. С. 372-399.
16. Могитич І. Сторінки архітектури Галичини і Волині XII—XIV ст. *Вісник інституту Укрзахідпроектреставрація*, 1997. Ч. 8. С. 3-20.
17. Січинський В. Історія українського мистецтва. Архітектура: в 2 т. Нью-Йорк: *Вид-во Наукового товариства ім. Шевченка в Америці*, 1956. Т. 1. 180 с.
18. Таранушенко С. Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України. Київ: *Будівельник*, 1976. 336 с.
19. Тарас Я. Сакральна дерев'яна архітектура українців Карпат: культурно-традиційний аспект. Львів: *Інститут народознавства НАН України*, 2007. 639 с.
20. Томенчук Б. Дерев'яні храми Галицького князівства. Скрипторій історичної прози. Львів, 1997. Т. 6. С. 519-525.
21. Юрченко П. Г. Дерев'яна архітектура України. Київ: *Будівельник*, 1970. 192 с.
22. Юрчишин Г.М. Становлення сучасної архітектурної школи Прикарпаття та архітектор Олег Козак. Львів: *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2015. № 26. С-9.
23. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.09.2000 року № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
24. Шараневич І.І Історія Галицько-волинської землі від найдавніших часів до року 1453. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Sharanevych_Isydor/
25. Щербаківський, В. Архітектура у різних народів і на Україні. Львів: «*Заг. друк.*», 1910. 254 с.

Reference

1. Baran V.D. (1981). Chernyakhiv culture. Based on materials from the Upper Dniester and the Western Bug [Cherniakhivska kultura. Za materialamy Verkhnoho Dnistra ta Zakhidnoho Buhu]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian)
2. Baracz S. (1858). Monuments of the city of Stanislavov. [Pamiatki miasta Stanislavova]. Lviv: W drukarni zakladu narod. im. Ossolinskoho. (in Polish)
3. Burdulaniuk V.M. (2004). The history of Prykarpattia in chronology. Events, facts and dates. [Istoriia Prykarpattia v khronolohii. Podii, fakty, daty]. Ivano-Frankivsk. (in Ukrainian)
4. Havryliv B. (2000). Prykarpattia in Ivan Franko's historical and local studies. [Prykarpattia v istoryko-kraieznavchykh doslidzhenniakh Ivana Franka]. Ivano-Frankivsk. (in Ukrainian)
5. Hrabovetskyi V.V. (2002). Illustrated history of Prykarpattia. Volumes 1. [Iliustrovana istoriia Prykarpattia. Tom 1] Ivano-Frankivsk: Nova Zoria. (in Ukrainian)
6. Hrushevskyi M.S. (1992). From the history of religious thought in Ukraine [Z istoriit relihiynoi dumky na Ukraini]. Kyiv: Osvita. (in Ukrainian)
7. Drahan. M., Peshchanskyi V. and Svientsitskyi. I. (1926). Maniava and Bohorodchany hermitage iconostasis. [Skyt Maniavsky i Bohorodchansky ikonostas]. Zhovkva: Drukarnia OO. Vasylian. (in Ukrainian)
8. (2010). Illustrated dictionary of architectural terms: a study guide. [Iliustrovany slovnyk arkhitekturnykh terminiv: navchalny posibnyk] Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 180 (in Ukrainian)
9. (1895) Stanislavivsky kurier, 506 – 26 May. (in Polish)
10. Krypiakevych I. (1990). In the fight against the Polish offensive [U borotbi z polskym nastupom] Lviv: Dzvin, 9, P-p. 93-104. (in Ukrainian)
11. Lukomskyi Yu. (1991). Architectural heritage of ancient Halych. [Arkhitekturna spadshchyna davnoho Halycha]. Halych. (in Ukrainian)
12. Lukomskyi Yu. and Petryk V. (1999). Cities of the Galician principality of the 11th-13th centuries, [Mista Halytskoho kniazivstva XI-XIII st.,] Visnyk DU “Lvivska politekhnika”, 379, 43-52.(in Ukrainian)
13. Kotliar M.F. (1993). Galicia-Volyn Chronicle. [Halytsko-Volynskyi litopys.] (in Ukrainian)
14. Kraher M.K. (1951). History of culture of Ancient Russia. [Istoriia kultury Drevney Rusi], V. 2 (in Ukrainian)
15. Mohytych I. (2003). Folk wooden architecture. [Narodna dereviana arkhitektura]. Tekhnika, P-p. 372-399 (in Ukrainian)

16. Mohytych I. (1997). Pages of the architecture of Halychyna and Volhynia of the 12th-14th centuries. [Storinky arkhitektury Halychyny i Volyni XII—XIV st.] Visnyk instytutu Ukrzakhidproektrestavratsiia, 8, P-p. 3-20. (in Ukrainian)
17. Sichynskyi V. (1956). History of Ukrainian art. Architecture. In 2 volumes [Istoriia ukrainskoho mystetstva. Arkhitektura. V 2 tomakh]. V. 1. New York: Vydavnytsvo Naukovoho tovarystva im. Shevchenka v Amerytsi. (in Ukrainian)
18. Taranushenko S. (1976). Monumental wooden architecture of Left Bank Ukraine. [Monumentalna dereviana arkhitektura Livoberezhnoi Ukrainy.] Kyiv: Budivelnyk. (in Ukrainian)
19. Taras Ya. (2007). Sacred wooden architecture of Ukrainians of the Carpathians: cultural and traditional aspect. [Sakralna dereviana arkhitektura ukraintsiv Karpat: kulturno-tradytsiyny aspekt]. Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy. (in Ukrainian)
20. Tomenchuk B. (1997). Wooden temples of the Principality of Galicia. Scriptorium of historical prose. [Dereviani khramy Halytskoho kniazivstva. Skryptoriy istorychnoi prozy] V. 6, P-p. 519-525. (in Ukrainian)
21. Yurchenko P. H. (1970). Wooden architecture of Ukraine. [Dereviana arkhitektura Ukrainy] Kyiv: Budivelnyk. (in Ukrainian)
22. Yurchyshyn H.M. (2015) Formation of the modern architectural school of Prykarpattia and architect Oleh Kozak. [Stanovlennia suchasnoi arkhitekturnoi shkoly Prykarpattia ta arkhitekto Oleh Kozak]. Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv, 26, p. 9 (in Ukrainian)
23. On the protection of cultural heritage: Law of Ukraine № 1805-III. (2000, September 8.) [Pro okhoronu kul'turnoyi spadshchyny] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>. (in Ukrainian)
24. Sharanevych I.I. History of the Galicia-Volyn land from the earliest times to the year 1453. [Istoriya Halyts'ko-Volyns'koyi zemli vid naydavnishykh chasiv do 1453 roku.] URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Sharanevych_Isydor/. (in Ukrainian)
25. Shcherbakivskyi, V. (1910). Architecture of different peoples and in Ukraine. [Arkhitektura u rizhnykh narodiv i na Ukraini]. Lviv: Zakhid druk. (in Ukrainian)

Annotation

Kosmii Mykhailo, architecture Sciences Doctor, Professor of the Architecture and Building Department, King Danylo University, Ivano-Frankivsk City.

Terletska Khrystyna, Post-graduate student of the Architecture and Building King Danylo University, Ivano-Frankivsk City.

The genesis and preconditions for the formation of the architectural heritage of Prykarpattia

Today, Ukraine is actively integrating into the world cultural space, therefore a full and comprehensive study of the formation of the architectural heritage of the Carpathian region and its impact on the country's cultural environment is of great national importance. Prykarpattia occupies the third place in Ukraine for several monuments of architecture and urban planning. There are 3,944 objects of cultural heritage in the region and 1,443 of them are monuments of architectural heritage, 90 objects are of national importance. These are such sights as the church of St. Panteleimon in the village of Shevchenkove, the Carmelite church of the 17th century, with a monastery complex, the remains of the Galician castle of the 13th-17th centuries, in the town of Halychi, a monastery in the village of Manyava, St. Anthony's Church and the Bernardine monastery in the village of Hvizdets the Church of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary, the Holy Resurrection Cathedral, the College of Jesuits, the Dominican Monastery, the Armenian Cathedral the Brewery in Ivano-Frankivsk, etc.

The article deals with the study of architectural, local and historical literature, analyzes the formation of the architecture of Prykarpattia in the prehistoric (primordial) period, the architecture of Prykarpattia in the Ancient, Middle Ages, New and Modern periods. In each historical period, we have identified stages associated with important social and political changes in the Carpathian region and are the drivers of changes in the architecture of the region. The historical prerequisites for the formation of the cultural heritage of the Carpathian region from the earliest stage to the present are determined, which includes the evolution and development of society and the emergence of socio-economic relations, the emergence of complex political entities such as the Principality of Galicia, and later the Galicia-Volyn state, the change of religion and the expansion of foreign economic relations connections, raids of Crimean Tatars and Turks the emergence of firearms and the conquest of the Carpathian territories by Poland, Austria-Hungary, Moldova and the entry into the USSR.

Keywords: cultural heritage; tangible and intangible cultural heritage of Prykarpattia; architectural heritage.